

J.V. Foix i el seu a

‘Diari 1918’ és un llibre clau per conèixer la mestria de J.V. Foix en la prosa poètica. El llibre arriba un parell de mesos abans que un altre volum en què Foix recordava cinc figures del país que l’havien marcat, ‘Catalans de 1918’.

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

AJ.V. Foix li agrada confondre els lectors, una actitud que potser arrenca del seu avantguardisme. És per aquest motiu que qualsevol que l’any 1981 obrís l’edició de cobertes grogues de *Diari 1918* amb la intenció de trobar-hi notes de caràcter dietarístic, escrites i ambientades durant l’any que el títol prometia, devia avançar en la lectura del volum amb una perplexitat creixent.

Cent vint-i-cinc anys després del naixement del poeta a Sarrià, *Diari 1918* es pot redescobrir gràcies a una nova edició a LaButxaca, amb un aclaridor pròleg de Joan Ramon Veny-Mesquida, i no ha perdut gens ni mica del cripticisme, ganes de jugar i vocació investigadora del seu autor. “M’emporta el nou, el misteri i el deler i el delit de conèixer”, escrivia en un dels textos, que Foix havia donat a conèixer a *L’estrella d’En Perris* (1963). “*Diari 1918* és l’eix central de la prosa poètica de Foix, però igual que passa en altres llibres seus, construeix una història ideal que no coincideix amb la realitat –explica l’editor Jordi Cornudella–. Si ens prenguéssim *Diari 1918* com un diari escrit llavors seria un volum ple d’anacronismes. No era la primera vegada que Foix transformava el context. *Allò que no diu La Vanguardia* [1970] i *Telegrames* [2005] estan integrats per notícies que en realitat són poemes, com aquell en què explica que s’allarga tres centímetres el preu del pa”. Al pròleg del llibre, Veny-Mesquida recorda que Foix va “donar a conèixer de forma solta” les primeres mostres de *Diari 1918* a la revista *Trossos* el mateix any 1918, però no va ser fins al 1924 que va mencionar per primera vegada el projecte a la revista *Bella-Terra*. Així i tot, quan molts anys després Foix –esperonat per Joaquim Molas– va accedir a agrupar les prosas poètiques que fins llavors havien aparegut en sis llibres de l’autor –començant per *Gertrudis* (1927) i acabant amb *Tocant a mà...* (1972)–, els textos de

Bella-Terra no hi van ser inclosos; els de *Trossos*, en canvi, sí. La nova edició de *Diari 1918* detalla les vicissituds del volum, que finalment va incloure 203 textos, tot i que la idea inicial de l’autor havia estat aplegar-ne 365, un per a cada dia de l’any.

Somnis que semblen pel·lícules

“A les primeres prosas, els procediments de Foix són molt pròxims als del surrealisme –comenta Cornudella–. A mesura que passa el temps, l’estil torna més volgutament prosaic i narratiu”. Tant si opta pel primer com pel segon camí, les peces “estan concebudes i viscudes en règim de somni”. La voluntat lúdica de Foix fa que, “en comptes d’aprofitar els somnis per furgar cap a les pregoneses de la interioritat” projecti “cap enfora els materials somiats, gairebé com si fossin pel·lícules”. El 1918 Foix va fer 25 anys. Va acabar convertint aquella xifra en el motor que va activar una part fonamental de la seva producció. “Encara que no es va preocupar per fer gaire explícites les raons per les quals va escollir el 1918, va ser un any frontissa per a la seva generació i la de Carner –recorda Cornudella–. Fins llavors, els autors catalans havien viscut amb la sensació de pertànyer a un col·lectiu estructurat al voltant de la Mancomunitat, pe-

01. FOIX EN UN RECITAL AMB JAUME VALLCORBA A LA DÈCADA DELS 80.

QUADERNS CREMA

02. EL POETA PASSEJANT PELS CARRERS DE BARCELONA

FUNDACIÓ J.V. FOIX

rò després de la mort de Prat de la Riba els va tocar anar sols pel món. El 1918, orfes d’un projecte col·lectiu, els creadors van haver d’emprendre el seu propi camí individual”.

El 1918 va ser també el de la fi de la Primera Guerra Mundial –“Punt final del segle XIX”, aclara l’editor– i el de la pandèmia de “grip espanyola”, que va causar la mort d’entre 50 i 100 milions de persones a tot el món. L’expansió del dadaisme i el surrealisme va envigorir les avantguardes a Europa. “Cap mà no em diu adéu; però per les cantonades i al fons de tot del carrer, mil mans amputades, en aquest capvespre morat, suren, cauen o s’allunyen amb lentitud vegetal”, escrivia Foix a *Retorn a la natura*, una de les primeres prosas del llibre. A *Foix i el seu temps* (Quaderns Crema), Gabriel Ferrater encara afegeix dues altres transformacions viscudes a l’època: “A finals de 1917 hi hagué la vaga general, provocada per la Revolució Russa. El 1918 és l’any àlgid del pistolerisme barceloní; el pistolerisme canvia de caràcter i es converteix en lluita política moderna”.

Mestres i companys de viatge

Diari 1918 no és l’única recuperació editorial que orbita al voltant de l’any mític de J.V. Foix. A principis d’abril, la col·lecció *L’Ull de Vidre* de Tus-

a

llegim

46-47

● LaBreu publica l’obra completa de Zoraida Burgos ● Najat El Hachmi publica la novel·la ‘Mare de llet i mel’

48-49

● Anita Brookner, una joia recuperada de les lletres angleses
● La primera novel·la en anglès de Nabokov

Any mític, 1918

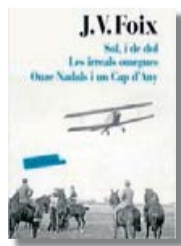
quets tornarà a posar en circulació *Catalans de 1918*, en una edició a cura de Lluís Quintana Trias, professor de filologia catalana a la Universitat Autònoma de Barcelona. “És una espècie de manifest estètic i una bona manera d’entendre per què Foix es considerava «investigador en poesia» –diu Quintana–. El llenguatge és molt innovador”. El llibre va aparèixer inicialment el 1965 a Edicions 62 i està dividit en dues parts. “A la primera parla de dos dels seus mestres, Pompeu Fabra, que va normativitzar el català, i Josep Carner, que va aplicar artísticament el model fabrià –explica–. A la segona recorda Joaquim Folguera i Joan Salvat-Papasseit, tots dos desapareguts prematurament. Folguera era un intel·lectual de gran rigor i va ser víctima de la grip espanyola; potser va influir en l’elecció del títol del llibre. Salvat-Papasseit no li interessava tant com a model literari, sinó pels vincles amb el futurisme i perquè tenia una visió diferent a la seva: Foix venia de la petita burgesia; Salvat-Papasseit, del proletariat”. Tanca el llibre un capítol dedicat a Carles Riba: “N’admirava l’aspecte acadèmic, el control de la tradició i d’altres llengües. També l’obra pròpia. Tot i que la postguerra va crear diferències entre ells, Foix considerava que Riba era el mestre”.

Tres llibres de Foix que tornen a les llibreries

‘Diari 1918’ (LaButxaca)

Publicat per primera vegada a *Millors Obres de la Literatura Catalana*, l’any 1981, *Diari 1918* no s’havia pogut tornar a llegir des de llavors en un únic volum. Inclou 203 textos en prosa escrits entre la segona dècada del segle XX i els anys 70. La nova edició incorpora deu noves proses i poemes i cinc “textos amb funció proemial”.

‘Sol, i de dol’ (LaButxaca)

De la poesia de Foix, Jordi Cornudella en destaca “la diversitat formal”, “l’abeurament en moments diversos de la tradició catalana (i romànica en general)” i “la unitat exemplar de propòsit poètic que la travessa de cap a cap”. LaButxaca en reuneix tres grans llibres, *Sol, i de dol* (1947), *Les irrealms omegues* (1949) i *Onze Nadals i un Cap d’Any* (1960).

‘Catalans de 1918’ (Tusquets)

El volum que recuperarà Tusquets a l’abril editat per Lluís Quintana –i també amb pròleg seu– reivindica “el Foix assagístic”. *Catalans de 1918* va veure la llum el 1965 i inclou el retrat de cinc figures de la cultura catalana que el van marcar: Carner, Fabra, Folguera, Salvat-Papasseit i Riba.

Cinc perles de l’escriptor

“El poeta més aviat s’oposa a la seva època en allò que té d’ordinari i de trivial. Cerca entre les runes i els monuments de tots temps els principis del misteri”

‘DEL REAL POÈTIC’

(PUBLICAT A ‘QUADERNS DE POESIA’, 1935)

“En Pla que exalta l’oci, que es complau en la defensa del tedi i que clama per l’adveniment de l’ataràxia universal, treballa, com els poetes, en la vetlla i el son [...]. Amb llenguatge eficaç, lliura tot de secrets, i els misteris que desvetlla el vent del nord pels ports esquius i les valls anònimes d’una comarca que tots dos estimem, es purifiquen quan En Pla assaja d’explicar-nos-els. Ni el mite, doncs, ni l’obscur ni l’inconcebible”

‘LLENGUATGE I POESIA EN L’OBRA DE JOSEP PLA’ (TEXT INÈDIT DEL 1953, PUBLICAT AL NÚMERO 300 DE ‘REVISTA DE CATALUNYA’)

“Amb En Pompeu Fabra, la nostra llengua té un mestre segur i sense èmfasi. Compareu l’estil recargolat dels panegiristes de l’idioma que precedeixen o acompanyen els comunicats, amb l’estil amb què En Pompeu Fabra ha redactat el seu. Va mig segle avançat. Tan lluny del vuitcentisme rerassagat dels llagrimosos exaltadors de la ‘parla de l’avior’, com del noucentisme en la versió que en Xènius dona a aquest mot, que, en ell, es nodreix de les deixes preciosistes i decadentistes de fi de segle”

‘POMPEU FABRA’ (‘CATALANS DE 1918’)

“I amb aquell somriure groc i trist que em recorda alguns dels personatges que pintava En Picasso a començaments de segle i que fa que me l’estimi més encara, [Joan Salvat-Papasseit] m’ha agafat el paraigua, l’ha girat al revés, barnilles enlaire com si una folla ventada l’hagués bufat, hi ha penjat, al revés de la virolla, un número d’*‘Un enemic del Poble’* i amb una veu dolça i apagada m’ha dit: «Potser teniu raó; potser sí que alguns d’aquests italians són uns dannunzians ressagats i tots plegats hauríem d’inserir-nos a la nostra pròpia originalitat. El meu futurisme, doncs, és aquest».

‘JOAN SALVAT-PAPASSEIT’ (‘CATALANS DE 1918’)

“Havia sentit fressa de passos, darrere nostre, i de fulla seca petjada per algú que caminava fatigat i apressat a la vegada. Era el pintor Joan Miró que ens volia aconseguir. Duia una imatge policroma del Sagrat Cor, a cada braç, de bastant de pes. Ens va dir que cerca Déu i que s’havia hagut d’accontentar amb una aproximació”

‘DÉU, DE CARA AL MAR’

(‘DARRER COMUNICAT’, 1970)